

Riksdagens protokoll

2004/05:107

Tisdagen den 19 april

Kl. 13.30 – 14.56

Protokoll
2004/05:107

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 11, 12 och 13 april.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2004/05:492

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:492 av Sven Gunnar Persson (kd) om konkurrensen inom veterinärväsendet

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 22 april 2005.

Skälet till dröjsmålet är att interpellanten har förhinder föreslagen dag för besvarande inom svarstiden.

Stockholm den 18 april 2005

Jordbruksdepartementet

Ann-Christin Nykvist

Enligt uppdrag

Anders Perklev

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2004/05:493

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:493 av Sven Gunnar Persson om EU:s sockerreform

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 22 april 2005.

Skälet till dröjsmålet är att interpellanten har förhinder föreslagen dag för besvarande inom svarstiden.

Stockholm den 18 april 2005

Jordbruksdepartementet

Ann-Christin Nykvist

Enligt uppdrag

Anders Perklev

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:509 av Chatrine Pålsson (kd) om cancervården
Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 10 maj 2005.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 12 april 2005

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2004/05:515

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:515 av Carl B Hamilton om Sveriges företags-
skatt

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 maj 2005.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresor.

Finansdepartementet

Pär Nuder

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2004/05:516

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:516 av Tobias Krantz om den svenska stats-
förvaltningens integritet och oväld kommer att besvaras fredagen den
13 maj.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 15 april 2005

Finansdepartementet

Sven-Erik Österberg

*Svar på
interpellationer*

3 § Svar på interpellation 2004/05:498 om okonventionella spaningsmetoder

Anf. 1 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Peter Althin har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att gränsdragningen mellan tillåten och otillåten provokation ska tydliggöras. Interpellanten syftar här på att endast bevisprovokation och inte brottsprovokation är tillåtet inom ramen för polisens spaningsmetoder.

För mig är det viktigt att det sker en kontinuerlig utveckling för att öka effektiviteten och kvaliteten i rättsväsendets arbete.

För att öka brottsuppleringen och för att kunna bedriva sitt arbete så effektivt som möjligt måste polisen ha de instrument som krävs. I detta

ligger bland annat att modernisera de spaningsmetoder och tekniker som polisen använder sig av. Självklart ska utvecklingsarbetet ta hänsyn till kraven på rättssäkerhet och enskildas rätt till skydd mot otillbörliga ingrepp i den personliga integriteten. Nya arbetsmetoder ska även vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden när det gäller de mänskliga rättigheterna.

De allmänna bestämmelserna för polisingripanden finns i 8 § polislagen. Enligt denna ska, precis som Peter Althin skriver, alla polisåtgärder vara både nödvändiga och proportionerliga i förhållande till syftet med åtgärderna. Utifrån den här paragrafen får polisen stöd för åtskilliga spaningsmetoder, såsom infiltration och bevisprovokation – detta förutsatt att metoderna inte kommer i konflikt med någon straffbestämmelse. Lagrummet ger däremot inte ensamt stöd för åtgärder som kan innebära ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen eller strida mot särskilda straffbestämmelser.

Peter Althin skriver att brottsprovokation i princip inte är tillåtet i Sverige. Svaret är enklare än så. Brottsprovokation, det vill säga anstiftan till brott, är inte tillåtet enligt svensk rätt. Inom ramen för gällande lag ska dock polisen och de andra brottsbekämpande myndigheterna, genom till exempel utveckling av nya metoder, ständigt förbättra sina möjligheter att ingripa mot allvarlig kriminalitet.

Självklart kan det i vissa fall i det praktiska polisarbetet ibland vara svårt att dra en bestämd gräns mellan tillåtna och otillåtna arbetsmetoder. Beredningen för rättsväsendets utveckling, BRU har i delbetänkandet *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen* (SOU 2003:74) behandlat okonventionella spaningsmetoder och lämnat förslag till nya och mer detaljerade bestämmelser i lag för redan tillåtna och använda polisiära spaningsmetoder. Beredningens föresats har varit att genom en ökad tydlighet åstadkomma såväl ökad effektivitet i brottsbekämpningen som förbättrat skydd för den personliga integriteten. Beredningen har därutöver lämnat vissa andra förslag av betydelse för polisens spaningsverksamhet.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet. Härigenom kommer regeringen att få underlag för att ta ställning till behovet av åtgärder på det här området.

Anf. 2 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Tack så mycket, justitieministern, för svaret! Det här tycker jag är en viktig fråga. Den är viktig ur flera synvinklar. Den är viktig för allmänhetens kunskap om vad polisen får göra i sin ambition att utreda och möjligen förebygga brott, men det är också viktigt för polisen, den enskilde polismannen, att veta var gränsen går – Hur långt kan jag gå i min ambition att utreda svårartad brottslighet? – framför allt i sådana lägen där det kan vara svårt att utreda, till exempel narkotikabrottslighet. Vapenbrott är ett annat exempel där det kan vara svårutrett.

Herr talman! Vad man ska vara försiktig med – där tror jag att Thomas Bodström och jag är överens – är att det inte får bli någon form av vilda västern, så att polisen i sin ambition att lösa svårutredda brott tar sig friheter som inte ligger inom den lagliga sfären eller möjligen i gränsområdet för den lagliga sfären.

För den enskilde medborgaren kan det vara svårt, det här med brottsprovokation och bevisprovokation. Det är något lättare för Thomas Bodström och kanske också för mig med den bakgrund vi har. Brottsprovokation är ju förbjudet, icke tillåtet i lag. Vi får inte initiera ett brott. Vi får inte förmå någon att begå ett brott som han, som det oftast är, eller hon inte hade tänkt begå. Brottsprovokation är alltså inte tillåtet, men bevisprovokation är däremot tillåtet. Man får anskaffa bevis för att styrka ett brott som redan har begåtts eller som redan har planerats. Jag angav i min interpellation ett sådant exempel, nämligen att någon person har blivit utpressad, tar kontakt med polisen, får polisen att agera och lämnar ett kuvert på ett speciellt ställe, och sedan tar man utpressaren när han kommer dit. Där finns det en skiljelinje mellan brottsprovokation och bevisprovokation.

Men det är inte alltid enkelt att veta var gränsen går. Nu vet jag att justitieministern inte får svara på frågor om enskilda fall, men jag kan bara överskådligt beröra ett fall, utan att drunkna i själva fallet, som inte är så kolossalt gammalt. En polisman dömdes i tingsrätten till fyra års fängelse men friades helt i hovrätten. Där fanns alla incitament för spaningsmetoder, infiltratörer, okonventionella metoder med mera. Man kan fråga sig: Vad är okonventionella metoder eller spaningsmetoder? Det ligger så att säga något tveksamt i själva begreppet.

Min fråga till justitieministern har varit – jag ställer den igen: Anser justitieministern att det finns ett behov av att tydliggöra gränsdragningen mellan de tillåtna och de otillåtna metoderna? Och om så är fallet, vad har justitieministern då för snabba besked om snabba åtgärder att ge? Vilka åtgärder kommer justitieministern då att vidta, bortsett från det här från BRU som justitieministern nu har gått in på? Vad innebär detta rent faktiskt? Vad har vi för tidsmarginaler att rätta oss efter, och vad kommer det att bli för resultat?

Anf. 3 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Nej, det är riktigt att jag inte ska recensera eller kommentera enskilda fall, ens om de kommer från Peter Althins advokatbyrå eller kolleger till den, och den ordningen tänker jag respektera. Däremot ska jag förstås försöka svara på de frågor som Peter Althin ställer. Jag kan dock inte precisera mig, därför att jag själv inte kan svara på exakt och i vilken omfattning vi kommer att göra de här förändringarna. Vi är inne i ett väldigt intensivt skede, slutskedet. Så mycket kan jag säga som att nu under året, sannolikt här efter sommaren, kommer vi att kunna lägga fram konkreta förslag på flera av de här olika områdena, där det bland annat handlar om att tydliggöra saker som redan finns och på andra sätt vidta de åtgärder som behövs så att det inte ska finnas någon osäkerhet på de områden där säkerhet krävs.

Jag vill dock ändå säga att det även i dag finns utmärkta möjligheter, som också utnyttjas, för polisen att genom utbildning och genom att arbeta med det här frågorna se till att ingen polis någonsin behöver sväva i ovisshet om vad som gäller inför en föreslagen åtgärd från polisen.

Anf. 4 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Det är tyvärr inte fullt så enkelt. Jag har varit i kontakt med många poliser och har fått intrycket att trycket på att utreda lite svårartade brott är så pass starkt att man fingrar lite på gränserna.

Det blir lite som i den tv-serie som gick för ett tag sedan. Jag vet inte om den går fortfarande. I det politiska arbetet hinner man numera inte titta på några tv-program. Programmet hette *Mission Impossible*. Agenten fick i uppgift att genomföra ett utredningsarbete. Om han var så klan- tig att han åkte fast var han okänd från chefernas sida.

Jag påstår inte att det alltid är så, men ibland får jag intrycket att det finns någon form av gråzon där polisen arbetar nu. Därför är det så oer- hört viktigt att man sätter gränserna väldigt tydligt.

På min fråga om det behövs någon reglering, och om det behövs nå- got tydliggörande av gränsdragningarna svarar justitieministern så här i det svar som jag har fått i dag – och då råder det ingen tvekan: Självklart kan det i vissa fall i det praktiska polisarbetet ibland vara svårt att dra en bestämd gräns mellan tillåtna och otillåtna arbetsmetoder.

Om man tar till sig vad det innebär betyder det att det är självklart att det i vissa fall kan vara svårt. Trots att det är självklart att det är svårt utsätter vi polismannen på gatan, eller var han nu jobbar, för att ta beslu- tet om det ligger inom gränsdragningen eller inte.

Jag konstaterar vidare att det nu finns en beredning som har lämnat förslag till nya och mer detaljerade bestämmelser i lag. Man kan komma med ytterligare bestämmelser. Det tycker jag är bra. Det har säkert inte att göra med att jag har ställt den här interpellationen. Jag tror inte att jag riktigt har den kraften, men man kan alltid hoppas.

Jag skulle vilja veta vad det är som kommer. Kan justitieministern ge mig ett besked? Vad är det som kommer som kan göra det lättare att skilja mellan vad man får göra och vad man inte får göra?

Slutligen vill jag ställa en fråga med utgångspunkt i svaret. Bered- ningen har därutöver lämnat vissa andra förslag av betydelse för polisens spaningsverksamhet, står det i den tredje sista meningen i svaret. Jag skulle vilja ha besked om vad det är.

Anf. 5 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det var bra att Peter Althin själv sade att det kanske inte är Peter Althin som ligger bakom BRU 5. Det är ett led i ett arbete som har pågått i många år. Jag kan i alla fall förtydliga det.

Det är däremot bra att Peter Althin engagerar sig i de här frågorna. Även om vi kommer med olika förslag som bygger på BRU 5 – det kommer vi att se efter sommaren – kommer det i det enskilda polisar- betet alltid att finnas situationer där det kan vara svårt att exakt veta hur man ska agera. Men vi har den ordningen inom polisen, liksom inom andra områden, att cheferna har ett ansvar. Då måste man ta det ansvaret. Om en polis känner den minsta tveksamhet, oavsett om det är i situation- er nu eller i framtiden, bör man naturligtvis inte fatta beslut på egen hand. Det ska vara väl förankrat i chefskretsen. Det kan man ganska enkelt göra utan att det äventyrar utredningen.

Jag fick en konkret fråga om vad som finns i BRU:s olika förslag. Det här är de förslag som vi nu arbetar med, därmed inte sagt att de ska ge- nomföras. De har remissbehandlats och vi arbetar med dem.

Det är för det första skyddsidentitet. Förslaget innebär att det ska kunna medges att polisen använder fingerade personuppgifter i sin tjänsteutövning. De fingerade personuppgifterna ska kunna registreras i folkbokföringen.

Det andra är provocativa åtgärder. Förslaget innebär att mer påtagliga provocativa åtgärder görs till ett nytt tvångsmedel att användas inom ramen för en förundersökning om begången eller pågående brottslighet.

Det tredje är kontrollerade leveranser. Förslaget innebär att gränsöverskridande men inte nationella kontrollerade leveranser görs till ett nytt tvångsmedel.

För det fjärde innebär förslaget att förfarandet regleras särskilt i polislagen som arbetsmetoder användbara såväl i som utanför en förundersökning.

Det femte gäller skydd av informatörer. Förslaget innebär att polisen kan träffa överenskommelser med informatörer om att deras upplysningar inte får användas som bevisning. Informatörerna ska skyddas med sekretess.

Det sjätte gäller underrättelse om beslag och husrannsakan. Förslaget innebär främst att underrättelse om husrannsakan i särskilda fall ska kunna helt underlåtas.

Det sjunde gäller husrannsakan och kroppsvisitation i det förebyggande arbetet. Förslaget innebär att det införs en ny bestämmelse som gör det möjligt att ingripa förebyggande mot kriminella grupperingar och söka farliga föremål om det finns risk för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i minst ett år.

Det här är alltså de förslag som har remissbehandlats. Det har redan varit diskussion om dem. I det stora arbetet har vi kommit ganska långt. Vi kan alltså presentera konkreta förslag där det bland annat finns med en ytterligare tydlig gränsdragning i vissa frågor som underlag för våra diskussioner. Det kommer sedan att leda fram till beslut.

Anf. 6 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Jag konstaterar sammanfattningsvis att även regeringen tar den här frågan på största allvar. Man kan förvänta sig att det blir mer konkret och i vissa fall lagreglerat, och att det finns ytterligare förslag på åtgärder när det gäller de konventionella eller okonventionella metoderna.

Det tycker jag är bra. Jag kan hota justitieministern med att jag återkommer när vi har förslagen på bordet. Vi får då ta en diskussion och se vem av oss som är mest nöjd.

Anf. 7 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det här kommer till sommaren. Det vore alltför optimistiskt att tro att Peter Althin skulle vara mer nöjd med mina förslag än vad jag själv är, men osvuret är bäst.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 8 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Anders Wiklund har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder som kvalitativt förbättrar rättsväsendets prövning och hantering av arbetsmiljöolyckor samt om jag avser att leverera utlovad proposition om effektiv företagsbot. Frågorna har ställts med anledning av bland annat uppgifter i medierna om att endast ett fåtal arbetsolyckor med dödlig utgång leder till åtal och fällande domar.

Jag vill inledningsvis betona att regeringen arbetar på bred front för att förbättra arbetsmiljön i syfte att förebygga arbetsolyckor. Arbetsmiljöverket bedriver tillsyn över arbetsmiljön och kan genomdriva sina krav med tvångsåtgärder. En sådan tvångsåtgärd förutsätter inte att någon har gjort sig skyldig till brott eller att någon har skadats. Det räcker att det finns brister i arbetsmiljön. Det bör dock understrykas att inte alla olyckor nödvändigtvis har sin grund i ett brottsligt förfarande från någons sida.

Det är viktigt att lagföringen av arbetsmiljöbrott är effektiv för att respekten för reglerna om arbetsmiljön ska upprätthållas. Polis och åklagare är också, som utgångspunkt, skyldiga att utreda och lagföra samtliga brott. Det gäller naturligtvis även arbetsmiljöbrott. En annan sak är att arbetsmiljöbrott kan vara svårutredda. Det kan till exempel vara svårt att i efterhand klarlägga händelseförloppet och att styrka orsakssamband.

Utbildning och specialisering är viktigt för att säkerställa att utredningar av arbetsolyckor sker på ett effektivt och rättssäkert sätt. Utbildningsnivån inom polisen och åklagarväsendet är i dag generellt sett hög. Dessutom leds förundersökningarna rörande arbetsmiljöbrott av 25–30 särskilt utsedda åklagare som har särskild kunskap och erfarenhet när det gäller arbetsmiljöbrott.

Gällande regler om företagsbot ger stora möjligheter att rikta sanktioner mot den som svarar för en verksamhet, bland annat vid allvarigare fall av arbetsmiljöbrott. Dagens system kräver inte att gärningsmannen identifieras. Det räcker att det kan utredas att någon inom företaget har begått ett brott. Ett företags ledning ska alltså inte kunna gömma sig bakom en otydlig delegationsordning.

Detta innebär inte att företagsboten inte kan bli en effektivare sanktion. Det pågår därför ett sådant reformarbete. Företagsbotsutredningen föreslog ett system där ett straffansvar skulle införas för juridiska personer och ersätta företagsbot. Förslaget skulle dock innebära ett systemskifte och fick också viss remisskritik. Inom Justitiedepartementet har därför utarbetats ett alternativt förslag som innebär att det nuvarande systemet med företagsbot effektiviseras, bland annat med sänkta krav för att kunna döma ut företagsbot och en höjning av maximibeloppet. En lagrådsremiss beräknas läggas fram under hösten 2005.

Anf. 9 ANDERS WIKLUND (v):

Herr talman! Jag vill inledningsvis tacka för svaret. Jag noterar att det är bra att förslag kommer att läggas fram senare i höst som ska göra det lättare att döma ut företagsbot. Jag tycker också att det är jättebra att det aviseras höjningar av maxibeloppen. Men den fråga jag ställer mig är om det är tillräckligt.

*Svar på
interpellationer*

För fyra år sedan uppmärksammades vi i riksdagen på problemet att endast ett fåtal arbetsolyckor med dödlig utgång leder till åtal och fällande domar. Genom tidningen Dagens Arbetes förtjänstfulla granskning fick vi veta att av 29 inträffade dödsolyckor i industrin mellan 1997 och 2000 togs endast 9 upp i domstol. I 5 fall blev det fällande dom.

Med anledning av detta ställdes i en interpellationsdebatt den 20 mars 2001 frågor till statsrådet Mona Sahlin om vilka åtgärder som regeringen avsåg att vidta med anledning av de förhållanden som Dagens Arbete hade skildrat. Statsrådet hänvisade då till pågående propositionsskrivande. Riksdagen förespeglades då att ett kommande lagförslag om att införa straffansvar för juridiska personer skulle läggas fram.

Nu skriver vi 2005, fyra år senare, och inget sådant lagförslag har synts till. Dagens Arbete presenterade häromveckan ännu en granskning på samma tema. Man konstaterar då att det fortfarande är väldigt få arbetsplatsolyckor med dödlig utgång som leder till åtal och ännu färre som leder till fällande domar. Av 33 inträffade dödsolyckor i industrin mellan åren 2001 och 2004 var det endast 3 som togs upp i domstol. I 2 fall blev det fällande domar. Visserligen pågår ännu utredningar i några av de här fallen, men ändå.

Mönstret förändras alltså inte, inte heller om arbetstagare som är anställda utanför industrin inkluderas. Enligt Dagens Arbetes granskning inträffade mellan 2000 och 2003 sammanlagt 185 arbetsolyckor med dödlig utgång. I 10 av fallen avkunnades fällande domar. I 8 av 10 fall blev straffet villkorlig dom och dagsböter som i genomsnitt uppgick till ca 15 500 kr.

Alla arbetsolyckor har dock inte dödlig utgång, tack och lov. Frågan är hur bilden påverkas om vi tittar på alla inträffade arbetsolyckor som anmäls till Arbetsmiljöverket. Av 92 800 anmälda arbetsolyckor under 2003 väcktes åtal i domstol i endast 51 fall. Vill man räkna procent kommer man fram till att det var ca 0,05 % av samtliga inträffade arbetsolyckor som anmäldes det året.

Det går alltså inte att komma förbi att få arbetsolyckor oavsett utgång leder till åtal. Få ställs till svars. När detta undantagsvis inträffar är straffen som utmäts egentligen helt obetydliga. I regel utdöms villkorlig dom och dagsböter.

Jag har lätt att instämma med Thomas Bodström i dennes uttalade omsorg om rättssäkerheten. Alla olyckor har inte nödvändigtvis en grund i ett brottsligt förfarande från någon persons sida, självklart inte. Men nog borde det rimligt sett i mer än 0,05 % av alla anmälda arbetsolyckor finnas en grund i bristfälliga arbetsmiljöer, otillräckliga säkerhetsföreskrifter eller skyddsanordningar som saknas. Där borde ett arbetsmiljöansvar kunna utkrävas. Jag menar alltså att den nuvarande ordningen inte uppfyller ens lågt ställda krav på rättssäkerhet.

Anf. 10 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Precis som Anders Wiklund säger beror inte alla olyckor på en arbetsplats på brott. Det kan man klargöra ganska enkelt i vissa fall. I andra blir det betydligt svårare. Det innebär också att det finns ett stort antal fall där man tar det säkra före det osäkra och säger att man ska utreda om det kan vara något brottsligt som ligger bakom. Under utred-

ningens gång kommer man sedan fram till att så inte är fallet. Sedan finns det förstås andra situationer där man ska gå vidare.

Nu vill jag också komma med lite statistik. Av 1 066 åklagarbeslut 2004 avsåg 138 strafföreläggande, åtal eller åtalsunderlåtelse. Då har man kommit så långt. Detta utgör 13 % av alla beslut. När det gäller brottstypen vållande till annans död, vilket är den mest allvarliga, utgör åtalsbesluten ca 33 % av alla beslut. Det ger, tycker jag, en mer korrekt bild av verkligheten på det sättet att det här är fråga om misstanke om brott.

Nu vill jag inte att det ska tas till intäkt för att jag är nöjd med allting och att ingenting kan göras bättre. Självklart kan det det. Polis och åklagare kan bli bättre. Man kan fortsätta att utveckla det här. Även om målet naturligtvis inte är 100 %, helt enkelt av det skälet att alla arbetsolyckor säkert inte är brott, kan man tycka att andelen kan bli ännu högre. Det är klart att det finns en risk för att personer begått brott som det inte väcks åtal för, och därigenom kan de heller inte dömas. Självklart ska också polisen fortsätta sitt arbete.

Men vi har också ett ansvar från regeringen att tillsammans med samarbetspartierna driva den här och andra frågor vidare. Vi kommer att lägga fram olika förslag. Tanken är att det ska komma en lagrådsremiss efter sommaren. Vi arbetar intensivt med frågan och är i slutskedet. Vi hoppas kunna presentera det då.

Anf. 11 ANDERS WIKLUND (v):

Herr talman! Jag menar nog att den verklighet som Dagens Arbete har skildrat i allt väsentligt stämmer. Det är också en bild som bekräftas när man pratar med fackliga organisationer och skyddsombud ute i landet: Det är alldeles för få arbetsolycksfall som leder till åtal och fällande domar. Det är ett problem i dag.

Jag tror att det problemet speglar rättsväsendets syn på arbetsmiljöbrott som inte riktiga brott i lagens mer traditionella mening. Därför hamnar de brotten också ganska långt ned på åklagarmyndighetens och polisens prioriteringslistor. Jag tror att det också är av det skälet som det saknas kompetenta utredare i tillräcklig omfattning, även om det skett förstärkningar på senare tid, som Thomas Bodström har påpekat.

Till problemet bidrar också att arbetsmiljöbrotten inte sällan är svåra att utreda. Det är ett faktum att otydliga delegationsordningar i många fall försvårar ansvarsfrågan. Det är nog så, som en av arbetsmiljöåklagarna uppgav vid en fråga från Dagens Arbete, att även om företagets ledning ytterst äger ansvaret så är det svårt för domstolarna att döma någon som bara har ett formellt ansvar. Man vill gärna utkräva ett personligt ansvar. Det är just av det skälet som jag tycker att lagstiftningen behöver kompletteras med utvidgade möjligheter att ställa även juridiska personer till svars. Ett företags ledning ska inte, som Thomas Bodström uttryckte det, kunna gömma sig bakom en otydlig delegationsordning. Nej, det är just det man inte ska kunna göra. Men dessvärre sker det i dag.

Därför hoppas jag att vi får se ett lagförslag i höst som innebär utökade möjligheter att ställa juridiska personer till svars, i de fall där arbetsmiljöansvaret har överlåtits på flera personer och det inte är möjligt att ställa någon enskild person till svars. Ett problem i dag är nämligen

Prot. 2004/05:107
19 april

Svar på
interpellationer

också att den nuvarande ordningen faktiskt innebär att slarviga företag – företag med oklara delegationsordningar, företag som är otydliga i största allmänhet och slarvar med arbetsmiljöarbetet – faktiskt har större chanser att klara sig om det händer en olycka. De har större chanser än företag som har vinnlagt sig om att vara tydliga och är ambitiösa och seriösa. Man kan fråga sig vilka signaler det skickar ut till alla som jobbar med arbetsmiljöfrågor och till alla arbetsgivare. Här tycker jag nog att det är befogat att lägga fram lagförslag som innebär att vi får utvidgade möjligheter att ställa juridiska personer till svars. En hel del av de problem vi har i dag skulle kunna lösas genom den enkla lagändringen.

Thomas Bodström kallar detta för systemskifte. Ja, måhända är det ett systemskifte, men det kanske är just ett systemskifte som behövs när det ser ut som det gör på arbetsmarknaden i dag. Vi har inte en situation som kan beskrivas som rättssäker. Alltför många drabbas och får inte upprättelse.

Anf. 12 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill säga två saker. För det första är åklagarnas utredningsarbete generellt sett gott. De har satsat på detta under flera år och har adekvat utbildning beträffande arbetsmiljöbrott. Det finns 25–30 särskilt utpekade åklagare i landet som leder förundersökningar rörande arbetsmiljöbrott, och de har naturligtvis särskild kunskap och erfarenhet av just arbetsmiljöbrott.

Men precis som jag sade innebär det inte att allt är bra och att det inte kan bli ännu bättre. Därför vill jag säga att inom ramen för den nya Åklagarmyndigheten är det Utvecklingscentrum Stockholm som arbetar med bland annat metodutvecklingsfrågor rörande arbetsmiljöbrott. De arbetar i nära samverkan med Arbetsmiljöverket, och under hösten kommer en konferens att äga rum med deltagare från Åklagarmyndigheten och Arbetsmiljöverket. Där kommer en mängd ämnen att tas upp, bland annat särskilda problem vid brottsutredningarna.

För det andra vill jag för klargörandets skull säga att systemet med företagsbot, som vi nu ska förändra och förbättra, redan i dag räcker för att man objektivt och subjektivt ska kunna utreda om det begåtts ett brott i företaget. Det krävs alltså inte att gärningsmannen åtalas för brottet, eller ens identifieras.

Anf. 13 ANDERS WIKLUND (v):

Herr talman! Huruvida det krävs eller inte ska jag låta vara osagt. I vart fall tillämpas det väldigt sällan. Likaså utkrävs personligt ansvar väldigt sällan.

Jag tycker inte att det är särskilt underligt, för bakom arbetsmiljöbrotten ligger sällan ett brottsligt uppsåt. Det är inte tjuvar och gangstrar man jagar. Det handlar om verkställande direktörer, produktionsledare, tekniker och många andra i företagsledande ställning som försöker göra ett jobb, och ibland misslyckas de. Då kan det vara svårt att jaga en viss person och utkräva ett personligt ansvar för detta. Jag kan förstå att det kan vara så. Det gör också att det blir knepigt att driva sådana mål.

Detta skulle naturligtvis underlättas om det i stället fanns möjligheter att utkräva ett ansvar av den juridiska personen. Det finns alltså mycket som talar för det, och jag hoppas att vi kan få se sådana förslag i höst när

det läggs fram förslag på riksdagens bord. Jag kommer att granska förslagen mycket noga utifrån dessa utgångspunkter och höra av mig om det saknas något.

Prot. 2004/05:107
19 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 14 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att Anders Wiklund och jag är överens i många av dessa frågor och att vi anser att de är viktiga och ska drivas vidare.

Även om jag i mina tidigare inlägg talat om saker som ger en annan bild av det hela vill jag dock återigen understryka att vi inte är nöjda. Vi anser att det ska utredas bättre. Fler personer som gör sig skyldiga till brott ska ställas till ansvar. Vi anser också att det bör göras förändringar i lagstiftningen, och därför arbetar vi nu med förslag till sådana. Om vi vore nöjda skulle vi ju inte föreslå några förändringar, och det är vi alltså inte. Vi anser att även om man gör ett bra jobb kan det göras ännu bättre. Och även om vi har en lagstiftning som till exempel inte kräver identifiering av en gärningsman anser vi att den kan bli bättre än vad den är i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 2004/05:511 och 514 om ersättningsregler vid expropriation

Anf. 15 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Marietta de Pourbaix-Lundin har frågat mig om jag avser att genomföra den av riksdagen begärda översynen av ersättningsreglerna vid expropriation, vilka åtgärder jag har vidtagit för att tillmötesgå den överenskommelse som har träffats med de borgerliga partierna om en sådan översyn, om jag avser att verka för beslut om direktiv för den av riksdagen begärda översynen och när direktiv i så fall beslutas.

Lars Tysklind har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att den överenskomna översynen av ersättningsreglerna i expropriationslagen ska genomföras skyndsamt.

Jag väljer att besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Ambitionen är givetvis att ta hand om riksdagens tillkännagivanden så snart som möjligt. Arbetet med att utforma direktiv till en utredning om utvärdering av reglerna om ersättning vid expropriation pågår. Jag räknar med att direktiv till utredningen ska beslutas under hösten och att utredningen då ska kunna påbörja sitt arbete.

Anf. 16 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Ett fem raders svar på fyra frågor *kan* vara ett bra svar. Ibland kan det till och med räcka med att svara ja eller nej. När jag läser svaret är jag inte så säker på att det den här gången är ett så väldigt bra svar när det är kort och innehåller formuleringar som "ambitionen" och "räknar med". Då blir svaret lite darrigare.

Men, herr talman, jag vill faktiskt börja med sakfrågan för att kolla att vi är överens om att det behövs en översyn av expropriationsersättningsarna. Det är alltså den ersättning som fastighetsägare får när någon aningen exproprierar, tar, deras fastighet eller till exempel får sätta upp en

3 G-mast via ledningsrätt. Jag vill kolla att vi är överens om att det behövs en översyn.

Den här lagen är ju väldigt gammal. Den är från början av 70-talet, och sedan dess har det hänt mycket i samhället. De som äger marken och fastigheterna bedriver ofta kommersiell verksamhet, och de som vill utnyttja marken, exproprierar den eller sätta upp sina 3 G-master, bedriver också en verksamhet i kommersiellt syfte. Det är alltså två kommersiella företag som ska göra upp med varandra. Så var det inte i början av 70-talet. Det vore därför bra att få veta om vi är överens om grundförutsättningarna, för om vi inte är det kan jag förstå att det kan bli problem.

Precis som Thomas Bodström sade i sitt svar ingick detta i en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och de borgerliga partierna eftersom Socialdemokraterna inte fick med sig Miljöpartiet och Vänsterpartiet i fråga om ledningsrätt för 3 G-master. Det ställde vi upp på. Det gjordes ett tillkännagivande i mars om att expropriationslagen skulle ses över. Vi levererade vår del i juni förra året, och nu väntar vi på leverans från regeringen.

Thomas Bodström har fått ett antal skriftliga frågor om detta eftersom vi blir mer och mer otåliga och har väldigt svårt att förstå vari svårigheterna att få fram dessa direktiv består. Vari består svårigheterna? Om det fanns svårigheter hade vi kunnat hjälpa till redan i höstas. Vi hade kunnat hjälpa Thomas Bodström att formulera direktiven, och då kanske de redan hade varit färdiga. Vi har dock inte fått någon förfrågan utan tålmodigt väntat. Nu börjar vårt tålamod ta slut.

Vi vill se att det händer någonting. Så sent som i dag har bostadsutskottet behandlat regeringens behandling av riksdagens skrivelse, det vill säga om regeringen sköter sig och levererar det som riksdagen beställer. Ett enigt utskott säger att regeringen utan dröjsmål ska vidta de åtgärder som erfordras för att skyndsamt kunna besluta om det som riksdagen begärt samt även redovisa varför dröjsmål uppkommer. Det vet vi alltså inte, men vi kanske får veta det här i debatten. Varför har det uppstått dröjsmål i den här frågan?

Mina frågor återstår: Vad är skälet till dröjsmålet? Behöver regeringen hjälp? Säg till i så fall så ska vi hjälpa till att formulera direktiven. Den tredje frågan, som jag hoppas att vi får ett lite mer preciserat svar på i dag, är: När kommer direktiven och när tillsätts utredningen? Jag tror ingen längre nöjer sig med det svävande svaret att det blir under hösten, under det här året. Det kan ju i så fall bli i december!

Som sagt, var klämmer skon eftersom det inte händer någonting? Säg till om ni behöver hjälp så finns vi beredda.

Anf. 17 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret även om inte heller jag kan säga att jag är speciellt nöjd med det. Att ha ambitionen att efterleva riksdagens beslut hoppas jag att regeringen alltid har. Vi får hoppas att det är en ledstjärna. Att sedan justitieministern väljer att svara i ett sammanhang är ganska naturligt eftersom frågorna är av samma art.

Utgångspunkten för det här är att riksdagen den 10 mars 2004 tillkännagav för regeringen att man borde ta ett initiativ till översyn av ersättningsreglerna vid expropriation och hur dessa fungerar och slår mot

olika markägare och så vidare. Då rådde stor enighet i riksdagen. Det vara bara Vänsterpartiet som var emot.

Vi konstaterade då att en översyn inte minst är viktig med utgångspunkt i att expropriation kan komma att användas vid förvärv av aktörer som leds av vinstintresse. Det kanske man inte har sett så tydligt historiskt sett. Detta har med all tydlighet aktualiserats i den inledande diskussion om propositionen om ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät.

Från Folkpartiets och även andra borgerliga partiers sida hade vi redan vid tidigare riksmöte hävdad att expropriationsersättningarna mer skulle motsvara marknadsvärdena. Men vi ska inte förglömma att det just vid detta tillfälle var Socialdemokraterna som tog kontakt med borgerligheten för att göra en uppgörelse om detta. Man ansåg att det var viktigt att detta genomfördes.

När då riksdagen i juni 2004 fattade beslut utifrån betänkandet om ledningsrätt för elektroniska kommunikationsnät skrev utskottet – och jag tror att även riksdagen gjorde det antagandet eftersom man ställer sig bakom det – att man förutsatte att regeringen inom en snar framtid skulle starta utredningen.

Besluten hängde ihop. Men jag tycker inte att regeringen har uppfyllt sin del av överenskommelsen när det gäller att komma i gång med utredningen.

De naturliga följdfrågorna blir: Varför har inte direktiven redan utformats och varför har inte utredningen kommit i gång? När kommer den i gång? Detta har diskuterats, och jag har sett i något svar på en skriftlig fråga att vi pratar om år 2005 – någon gång i slutet.

Jag tycker ändå att det hade varit på sin plats att justitieministern utvecklade det här lite grann så att vi får ett tydligare svar än det kortfattade svar vi fick. Det är väl bra att det finns ambitioner och så vidare, men jag tycker att man får vara lite mer konkret.

Anf. 18 STAFFAN DANIELSSON (c):

Herr talman! Expropriation är allvarliga saker. Det är det allmännas intresse som tar över, och en enskild fastighetsägare och markägare berövas någonting – handlingsfrihet och äganderätt. Det handlar ofta om att man tappar sitt objekt eller att det blir mycket stora inskränkningar. Det är illa nog, men det måste ske ibland. När så sker är det viktigt att man utöver den förlust man drabbas av känner att man har fått rejält med skälig kompensation. I dag är ersättningarna ofta orimligt låga, och det ligger bakom hela diskussionen. I och med att det är så är det viktigt att det här rättas till så snabbt och skyndsamt som det är rimligt.

Jag delar synen i kritiken mot att det har tagit lång tid. Det har inte hänt någonting egentligen.

Det exproprieras nu och då ständigt. Det har handlat om stora objekt norr om Uppsala när E 4:an har byggts ut, och ersättningarna har varit dem som nu har gällt.

Det har diskuterats en naturgasledning – en fossilgasledning – som ska gå över hela Syd- och Mellansverige. Jag tycker med all kraft att den är olämplig och jag hoppas att den inte blir av. Men det planeras för den, och det hålls samrådsmöten över hela Östergötland – det är det som aktuellt i mitt fall. Massor med markägare berörs. Om detta går vidare in i

Prot. 2004/05:107
19 april

Svar på
interpellationer

Mälardalen blir det ytterligare många fler. Det handlar om betydande inskränkningar i nyttjanderätten av marken till löjligt låga ersättningar i förhållande till den handlingsinskränkning som man drabbas av.

Jag nämner detta som exempel på vad som sker hela tiden när det gäller den oro som intrånget för med sig. Det blir lök på laxen när den exploatör som ska göra grejen får någonting till skänks eller väldigt billigt. Det är inte marknadsvärdesinriktat. Det hela brådskar alltså.

Jag vill komplettera de frågor som har ställts här. Jag hoppas verkligen att utredningen tillsätts omgående. Men jag undrar också när bedömningen ska vara klar. När kommer riksdagen att kunna fatta ett beslut? Och, framför allt, när kommer lagen att börja gälla för de människor i vårt land som kan beröras av det här? Är tanken att det ska kunna börja gälla i slutet på 2006 – om jag är optimist? Dröjer det till sommaren 2007? Eller börjar det närma sig den tidpunkt som vi ett tag trodde att vi skulle kunna avveckla kärnkraften till, framåt år 2010?

Det viktiga är att utredningen kommer fram, men vi måste också få en prognos om när detta kan börja gälla. Några år är en lång tid i de här sammanhangen.

Anf. 19 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Vi är helt överens om att det här ska göras; det försäkrar jag. Man kan naturligtvis föra diskussioner om huruvida detta är lång tid eller kort tid. Vi får ofta den frågan. Regeringen lägger ändå fram ungefär 35 propositioner per år, och det är ett ganska omfattande arbete. Utöver det har vi en lång rad olika arbeten. Det har vi också på de olika enheterna och även på civilrättsenheten, och det här är förstås inte den enda frågan. Då vore det ganska enkelt, men så är det alltså inte.

Detta är inte heller de enda direktiven eller tillkännagivandena från riksdagen till Justitiedepartementet och Regeringskansliet. Det finns, som här, tillkännagivanden om att något *skall* göras. Det finns också andra, där det står *skall göras snarast* och så vidare.

Det är också viktigt att komma ihåg att om det är något misstag som man ska undvika så är det att skynda på en lagstiftningsprocess på det sättet att kvaliteten blir lidande. Då begår man ofta ett misstag som man sedan kommer att ångra ordentligt. Att ange direktiv är en av de svåraste men viktigaste uppgifter som finns. Om det blir fel fördröjs hela arbetet avsevärt. Vi har tyvärr kunnat konstatera att så har skett vid något tillfälle.

Naturligtvis handlar det om att arbeta med utredningsdirektiven och att få med alla de frågor som ska vara med. Vi måste se till det som händer framöver på området och om det kan finnas ytterligare frågor som bör finnas med men som vi inte ser nu.

Det är förstås inte bara Justitiedepartementet som har synpunkter på det här. Det ska beredas på alla departement. Det gäller alla tjänstemän, rättschefer och den politiska ledningen på alla departementen.

Det handlar också om att rekrytera rätt personer, vilket är nog så viktigt. Också här gäller det att se till att det blir rätt personer och vi verkligen överväger vilka personer det blir. Vi hoppas också att de kan ställa upp på det som behövs. Om det begås misstag här så äventyras även utredningens kvalitet.

Om det är någonting som man slutligen ska undvika så är det att alltför preciserat tala om en exakt tidpunkt när man inte själv är hundra procentigt säker på den. Det kan jag naturligtvis inte vara; detta ligger just nu på rättschefs-nivå på Justitiedepartementet. Jag kan inte föregå allt arbete som nu ligger kvar innan man kan presentera det.

Men som jag sade läggs ambitionen på en nivå med förhoppningar om att det här ska kunna infrias. Just nu finns det ingenting som pekar på att det inte skulle kunna vara så. Det innebär att vi under hösten inte bara ska kunna besluta om detta utan att utredningen också har kommit i gång och kan påbörja sitt viktiga arbete.

Anf. 20 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Det var skönt att få höra det första – att vi är helt överens om att det här ska göras. Jag har varit lite orolig för att det möjligtvis var där skon klämde. Det känns bra att vi är överens om att detta ska göras och att förhållandena har förändrats i samhället på ett sätt som gör att expropriationsersättningen måste ses över. Det gäller i stort, och all expropriationsersättning, och inte bara ledningsrätt. Det var det första som var bra.

Thomas Bodström säger att det är så mycket att göra och så vidare. Ja, det kan man ju alltid hänvisa till. Men ni har ju anställt ganska många nya tjänstemän inom Regeringskansliet på sista tiden, så nog borde ni ha kunnat hantera det. Ni hade rentav kunnat fråga oss om vi hade velat vara med och formulera direktiven. Det var ju vi som var överens, och vi hade kunnat hjälpa till redan i höstas.

Jag håller med om att man inte haussa upp det hela för mycket när man gör direktiv. Samtidigt ska man vara noga, så att man inte hamnar snett. Det kan fördröja alltihop. Men regeringen har haft alla chanser under hösten att fråga oss om vi ville vara med och se till att få fram det här. Sedan förstår jag också att ni har jurister och dylikt som bör titta på det i slutändan.

Vi står här fortfarande och får egentligen inte riktigt preciserat när det ska bli. Hösten är för mig inte december; då är det vinter. Hösten är för mig september, möjligtvis en bit in i oktober. Jag säger det för att precisera vad jag tycker, och jag får hoppas att justitieministern har samma uppfattning. Jag hörde någon nere i Skåne som tycker att hösten kunde vara i december. Men nu bor vi båda här i Stockholmsområdet, och då är hösten senast i mitten av oktober. Det är det jag ser framför mig. Då kommer direktiven, och då kommer man också att tillsätta den här utredningen.

Min följdfråga är: Kommer det att bli en enmansutredning, en expertutredning, eller en parlamentarisk utredning? Vad är det för utredning som är tänkt att tillsättas?

Eftersom man håller på att formulera direktiven undrar jag också: Hur lång tid har man tänkt ge denna utredning? Kommer det att vara en borgerlig regering som ska verkställa detta? Eller kommer Thomas Bodström själv att kunna ta åt sig äran av att ha verkställt denna fråga?

Anf. 21 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Precis som Marietta de Pourbaix-Lundin sade, är det bra att vi är överens om att det här ska göras. Det vore väl konstigt om vi inte vore överens om det.

Att ersättningsfrågan är väldigt central på många områden tycker jag att Staffan Danielsson utvecklade bra här. Det behöver vi inte ta upp igen.

Jag vill påstå att det är självklart att man inte ska skynda på ett arbete så att det blir dålig kvalitet. Det kan inte vara en målsättning för regeringen eller för oss andra. Det är ingen som har nytta av det. Men jag tycker ändå inte att det kan vara ett huvudskäl till att man inte har gått fram med den här frågan. När man har mycket att göra, som tydligen justitieministern och regeringen har, är det en fråga om prioriteringar när det gäller vad man gör och hur man agerar i frågorna.

Sedan kanske man kan säga att det faller tillbaka på oss själva. Vi har gått in i en process där det kanske är lite naivt att tro att regeringen just i detta fall skulle agera skyndsamt. Av erfarenhet från tidigare frågor hade jag ett tag en dyster tanke att detta var en sådan fråga där regeringen egentligen inte ville ha en utredning, men man hade gått med på detta, och det var därför det drog ut på tiden. Det finns tydliga exempel på detta. Det är lätt att jämföra med diskussionen om ägarlägenheter som tagit väldigt lång tid. I den frågan tror jag inte heller att man någon gång egentligen ville. Men det är väl bra om man vill mer i den här frågan.

Att den här frågan är ställd av mig och Folkpartiet beror naturligtvis på att vi inte kan acceptera att det här drar ut på tiden. Den har ett starkt samband med diskussionen om ledningsrätt som vi hade förra våren. Jag tycker att det är förpliktande för regeringen att jobba skyndsamt med frågan.

Med tanke på vad jag har sagt här tidigare kan man ställa en fråga till justitieministern. Hur ser justitieministern personligen på det här behovet? Är det någonting som den socialdemokratiska regeringen har känt som ett jättebehov eller dök det upp i samband med diskussionen om ledningsrätt?

Anf. 22 STAFFAN DANIELSSON (c):

Herr talman! Jag ska haka på där Lars Tysklind slutade. Politik är att vilja. Vill man någonting hett och intensivt går det oftast rätt snabbt. Vill man någonting sådär får det ta den tid det tar. Det är säkert svårt, komplicerat och grannlaga att göra en statsbudget, men den kommer fram varje år. Att då fixa fram direktiv, låt vara i en lagstiftningsfråga, till ett sådant här ändå rätt enkelt uppdrag går säkert rätt snabbt om man vill ordentligt. Jag vill uppmana justitieministern att producera de här direktiven i början på hösten.

Min fråga handlar om tidsplanen. När ska det här kunna träda i kraft? Åren går, och vi inser alla att utredningen inte är tillsatt ännu. Den ska säkert jobba en tid, den ska ut på remiss, den ska beredas och den ska till riksdagen. Jag börjar bli orolig för vart detta drar i väg och om det börjar handla om år 2010 eller så.

Herr talman! Vi har naturligtvis inget emot detta, utan vi välkomnar tvärtom förslag och synpunkter. Även om vi måste jobba fram ett förslag först för att själva kunna ta ställning till det, är det naturligtvis välkommet. Jag kan informera om att LRF har inkommit med förslag. Det har vi inte några invändningar emot.

Sedan gäller det vilken form av utredning det ska vara. Det här arbetet pågår nu. Vi har inte tagit slutlig ställning till det själva. Vi ska inte heller fördjupa oss i att det inte angavs att det ska ske skyndsamt, för det ska ske. Jag håller helt med om det. Det här har diskuterats under många år, och den diskussion som ledde fram till riksdagens arbete var en överenskommelse. Med den överenskommelsen har man också ett ansvar, och därigenom vill man att detta ska genomföras.

Eftersom vi nu är överens om att man inte ska låta tiden förstöra eventuell kvalitet är det faktiskt viktigt att inte låsa fast sig för en tidpunkt. Då finns det en risk att man hamnar i en situation där man låter tidpunkten gå före kvaliteten. Även om det skulle vara lätt att nu precisera en tidpunkt vore det olyckligt och faktiskt inte heller särskilt hederligt. Jag är trots allt medveten om att det kan hända saker som jag inte rå för. Det kan också dyka upp saker som kan innebära att detta inte kan hållas till hundra procent. Det är därför jag talar om det arbete som nu sker och så detaljerat som möjligt försöker ange det.

Vi hoppas att det ska kunna ske nu. Om det skulle vara så illa att vi behöver vänta på en borgerlig regering tror jag att vi får vänta väldigt länge, trots vissa opinionsmässiga framgångar.

Herr talman! En borgerlig regering kommer 2006, så det är i och för sig inte så lång väntan. Men det är upp till Thomas Bodström om han vill ta åt sig äran av det här eller inte. Det har han faktiskt i sina egna händer. Det har han däremot inte när det gäller vilken regering det blir.

Herr talman! Vi har kanske lärt oss någonting. Om vi någonsin mer gör en överenskommelse med Socialdemokraterna kanske vi inte ska leverera först, utan man ska leverera samtidigt eller så ska man villkora leveransen. Det tycker jag att vi har lärt oss av detta, och det kommer jag alltid att ha med mig.

Jag kan också konstatera att när regeringen vill något går det väldigt fort. Ibland behöver man inte ens några utredningar. Då sneddar man över alltihop och slänger fram förslagen på riksdagens bord. Vill man så går det att göra det väldigt fort. Hade man velat detta väldigt mycket hade det gått att göra det.

Jag ska se till att vi får se det som är skrivet hittills för att se om vi kan ha några synpunkter på direktiven. Det ser jag fram emot. Det är väldigt positivt.

Herr talman! Sedan kan jag konstatera att om det inte kommer att levereras någonting kommer vi att fortsätta att jaga Thomas Bodström. Han kommer att få stå här i kammaren och svara på fler interpellationer även om han tycker att han har svarat på dem tidigare. Han kommer att få skriftliga frågor och på annat sätt bli påmind om detta. Nu vill vi ha leverans, och vi vill ha leveransen snabbt och i höst. Jag hoppas fortfarande att vi är överens om definitionen av höst.

Anf. 25 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Det är tydligen så att vi inte kan få fram tidsplaner och tidpunkter i dagens debatt. Det är väl egentligen ingen idé att upprepa den frågan.

Jag kan också konstatera att finns den rätta viljan borde detta kunna gå ganska fort och även bli bra kvalitet på det hela. Det borde inte finnas något motsatsförhållande i detta.

Jag får säga som Marietta de Pourbaix-Lundin sade, nämligen att vi också kommer att bevaka frågan. Om det inte blir något resultat lär vi naturligtvis påminna justitieministern om det.

Anf. 26 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Trots att våra partier har vitt skilda uppfattningar i många frågor är vi faktiskt överens i den här frågan. För mig är det av mindre betydelse vem som tar åt sig äran när det handlar om en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och borgerliga partier. Just i den frågan tycker jag inte att det är avgörande vilken regering vi har.

Låt oss nu göra detta. Förslagen förväntas presenteras i höst enligt den svenska definitionen av vad som är höst oavsett vilken landsände man talar om. Jag hoppas att man då också har fått detta klart för sig och ser vilket arbete det är och att man faktiskt är nöjd från båda håll. Sedan får vi se vad valresultat blir 2006, men glöm inte uttrycket högmot går före fall.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2004/05:459 om kostnadsutvecklingen för svenska soldater utomlands

Anf. 27 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Allan Widman har frågat mig vilka omedelbara åtgärder jag avser att vidta för att inte kostnadsutvecklingen ska lägga hinder i vägen för de högre ambitioner som Sverige har inom området för internationella insatser. Allan Widman har också frågat mig om jag har för avsikt att till riksdagen lägga fram förslag till strategi för internationella insatser och när det i så fall ska ske.

Regeringen står fast vid den inriktning som formulerades i höstens försvarsproposition. Sveriges förmåga att delta i internationella insatser över hela skalan från förebyggande åtgärder till fredsframtvängande insatser bör öka både kvalitativt och kvantitativt. Regeringen har också understrukit vikten av att de ytterligare resurser som de närmaste åren successivt tillförs för internationella insatser kan omsättas i ökade bidrag för att genomföra operationer.

Kostnaderna för svenska soldater insatta i verksamhet utomlands har ökat. Det är en kostnadsökning som regeringen noggrant följer, inte minst för att säkra att den inte hindrar den ambitionsökning som regeringen vill se på det internationella området.

Kostnadsökningarna beror bland annat på att vi i dag bidrar med mer kvalificerade förband längre bort i världen och på fler platser. Till exem-

pel kan nämnas att 13 stridsfordon för tillfället deltar i FN:s insats Unmil i Liberia och att vi nyligen haft ett transportflygplan, Hercules, i Afghanistan. Bidraget till dessa två insatser är exempel på en kvalitativ ökning. Den kvantitativa ökningen görs genom att anslagsposten 6:1:2 Fredsfrämjande truppinsatser kommer att öka successivt under de kommande åren.

När man jämför kostnader för och kostnader emellan olika insatser är det viktigt att notera att vissa insatser påbörjas och löper över flera år. Kostnaderna måste då kunna hänföras till rätt budgetår för att vi ska få rättvisande jämförelser. Ett tydligt exempel på detta är insatsen i Liberia som påbörjades i mars 2004 och där riksdagen gav mandat för tolv månader.

I sin interpellation jämför Allan Widman de beräknade kostnader för en insats som regeringen anför i propositioner med det faktiska utfall som går att utläsa av Försvarmaktens årsredovisning för 2004. Man måste vid jämförelser beakta de antaganden och villkor som legat till grund för utarbetandet av budgeten innan man jämför budget och utfall. En marginal läggs in i den beräknade kostnad som redovisas för riksdagen för att regeringen och Försvarmakten ska kunna vidta nödvändiga anpassningsåtgärder i ett skarpt läge.

Vi kan inte mäta våra resultat i insatserna enbart utifrån hur många soldater vi har utsända. De svenska bidragen måste även värderas utifrån vilken effekt de ger i den aktuella operationen. Svenska bidrag med specifika förmågor och specialkompetens, till exempel förband med hög teknisk nivå och specialförband, kan vara mer kostsamma än andra truppbidrag.

Mitt svar på den första frågan är att när vi lägger större vikt vid de internationella insatserna så ställer det större krav på att regeringen ännu noggrannare följer upp och kontinuerligt utvärderar våra insatser. Särskilt viktig är naturligtvis den ekonomiska uppföljningen. Vi har därför påbörjat ett arbete inom Regeringskansliet med att analysera anslagsposten 6:1:2 som syftar till att klargöra hur medlen används och hur regeringen ska följa upp och styra verksamheten på posten.

På den andra frågan vill jag svara Allan Widman att ett arbete för närvarande pågår inom Regeringskansliet med att utarbeta en inriktning för militära krishanteringsinsatser under år 2006/07. Utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska faktorer vägs samman i bedömningen av vad som motiverar en svensk militär insats. Detta är ett arbete som görs gemensamt av Utrikesdepartementet och Förvarsdepartementet, självfallet i nära dialog med Försvarmakten. Regeringen är positiv till en dialog med riksdagen, och det är upp till utrikesministern som föredragande att avgöra lämplig tid för detta.

Anf. 28 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Jag vill gärna tacka försvarsministern för svaret. Efter att ha sett henne jogga in i plenisalen vill jag också komplimentera den politiska nivåns snabbinsatsförmåga.

Min interpellation ställdes, herr talman, mot bakgrund av den nya högre ambition som Sverige har när det gäller internationella insatser. Den har formulerats som att Sverige ska ha förmåga att kunna ha två bataljoner och några mindre internationella insatser i gång samtidigt. Och

Prot. 2004/05:107
19 april

Svar på
interpellationer

detta är, för att i någon mån korrigera försvarsministern, inte bara något som regeringen vill se utan framför allt något som Sveriges riksdag har beslutat och lagt fast. Det är alltså en fast förutsättning för det framtida arbetet på alla nivåer.

Den 1 april 2005 fanns det enligt uppgift från Försvarsmakten 770 svenska soldater insatta i olika internationella missioner. Detta är en historiskt ganska låg siffra, och det förefaller snarare som om vi fjärmar oss från än närmar oss den målsättning som riksdagen i december lade fast.

Bakgrunden till interpellationen från min sida är att kostnaderna för våra internationella insatser mätt per soldat i tjänst faktiskt har fördubbats inom en period av tre år. I denna kostnadsökning ingår då inte Liberia, som försvarsministern hänvisade till i sitt svar. Hade Liberia också räknats in i sammanställningen hade snittkostnaden procentuellt ökat mycket mer.

År 2007 kommer vi att i anslaget 6:1:2 Internationella insatser kunna disponera 1,7 miljarder kronor. Förutsätter man att det inte sker någon fördyring alls de kommande två åren renderar detta en förmåga att sätta in 900 soldater 2007. Man kan alltid diskutera vad som är insats av bataljonsstorlek och vad som är insats av mindre format, men jag kan inte tänka mig att någon i denna kammare i december 2004 inbillade sig att summan av denna förmåga skulle bli 900 soldater.

Det är värt att notera att försvarsministern erkänner att kostnaderna har ökat. Av det skälet tänker jag inte ge mig in i några av de detaljdiskussioner som försvarsministern förde när det gällde hur man ska beräkna de här olika kostnadsökningarna.

Jag vill bara konstatera, herr talman, att jag känner mig lite besviken över den brist på konkreta åtgärder som fanns i svaret. Att regeringen ska följa utvecklingen mycket noggrant och att man på Försvarsdepartementet har satt i gång en analys av vad vi använder dessa pengar till räcker inte; därtill är tiden för kort och problemet för stort. Tillsammans med allt annat som händer på försvarsområdet för tillfället – jag talar då om utgiftsbegränsningar och om handfallenheten när det gäller att spara på försvarsbyråkratin – gör detta att man kan konstatera att vi är illa ute.

Låt mig avslutningsvis bara säga att regeringen förvisso har ett politiskt ansvar mot riksdagen och mot det svenska folket för att den här högre ambitionen ska kunna uppnås. Men än tyngre och än viktigare är det ansvar som vi alla har för att dessa pengar nyttjas på bästa sätt så att människor ute i världen som lever i våld och ofrihet får den hjälp som de behöver. Det, herr talman, är sannerligen ett ansvar att besinna.

Anf. 29 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Jag tror att Allan Widman och jag som har diskuterat den här frågan många gånger känner igen argumenten. Allan Widman vill intensifiera de internationella insatserna; det vill regeringen och jag också. Det är vi helt överens om.

Däremot är vi inte alls överens på en punkt, nämligen att intensifiera internationella insatser. Det betyder alltid att vi ska ha många soldater på marken ute i de olika operationerna. Verkligheten lär oss att det inte alltid är väl utrustade, väl övade förband med högteknisk kompetens från rika länder som Sverige som behövs på marken. Man behöver tillgång till

det som gör insatser möjliga och att också styrkor från de regioner där konflikterna utspelar sig kan delta. Vi underlättar för dem med logistik, med transporter och även med skyddsfunktioner som man inte har. Det gör det möjligt att ta ett ansvar också i de olika regionerna.

Det gör att bilden inte är så enkel som man vill göra gällande i debatten, att har vi bara fler personer ute så gör vi också en bättre insats för att de internationella fredsfrämjande insatserna ska bli framgångsrika. Det handlar om att Sverige noga ska överväga vilken typ av bidrag vi kan ge för att också se till att de insatser som sker tillsammans med olika länder i FN:s, EU:s eller Natos regi blir framgångsrika. Det betyder inte alltid man på marken.

Sedan är Allan Widman och jag helt överens på en punkt. Det är att vi noga ska följa kostnadsutvecklingen så att vi ser att vi får ut tillräckligt mycket av de skattepengar som sätts in.

Då kan man göra sig lustig och tala om en analysgrupp. Jag vill ändå peka på att förhållandena i dag är annorlunda. Vi deltar i flera olika typer av insatser. Vi gör det för att få kunskap. Vi gör det därför att det är det som efterfrågas. Vi lär oss också verksamhetsmässigt. Då handlar det om att man måste hitta jämförelseverktyg som gör att man också ser att resurserna används på ett bra sätt. Det är det arbetet som pågår i den här analysgruppen.

Jag kan försäkra att det vi vill är att varenda krona vi avsätter på kontot för internationella insatser ska komma till nytta och användas på ett sådant sätt att man också stärker situationen för de människor som finns i de här områdena. På den punkten är Allan Widman och jag helt överens.

Anf. 30 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Jag tror att vi är överens om målen. Jag tror också att vi är överens om det egentligen gigantiska problem som har dykt upp när det har blivit känt att kostnaderna ökar i en sådan rask takt som de faktiskt gör. Jag inbillar mig att regeringen är minst lika oroad över detta faktum som jag är.

Men en stor skillnad mellan Leni Björklund och mig själv är att vi inte har några möjligheter från riksdagens sida att gå in och styra enskilda myndigheter. Det ansvaret vilar helt och fullt på regeringen, och alla de möjligheter som följer med det ansvaret också naturligtvis. Det är här jag efterlyser lite mer dådkraft och lite mer passion när det gäller att ta försvarsmaktstjuren vid hornen.

Försvarsministern har naturligtvis också rätt när hon säger att det inte bara handlar om kvantitet, det handlar inte bara om hur många soldater man har i olika insatser eller totalt sett ute i världen. Det handlar också om vilka insatser de gör, vilket kvalitativt innehåll som finns i insatserna.

Det där kan jag naturligtvis till en del instämma i, även om jag i olika delar också ser att det kan finnas ett egenvärde i att man är väl representerad på en plats. Försvarsministern känner naturligtvis till att det också innebär inflytande över hur en mission ska skötas, hur *rules of engagement* ska läggas ut och så vidare. Det inflytandet ökar för svenskt vidkommande. Helt ointressant är det ju inte.

Men det som är viktigt att slå fast återigen är att denna kvantitativa definition faktiskt finns i ett försvarsbeslut som godkänts av en majoritet i den här riksdagen. Därför har också regeringen själv börjat vandra

denna väg. Då menar jag att man också måste stå upp för det målet och den ambitionsökningen på sikt.

Jag inbillar mig att det finns en tydlig koppling mellan kostnaden per insatt soldat å ena sidan och avsaknaden av en strategi för internationella insatser å andra sidan. Det är därför båda de här frågorna har väckts i interpellationen av mig.

Jag är övertygad om att den karakteristik som har präglat Sveriges deltagande internationellt de senaste åren är en väldigt viktig förklaring till att kostnaderna har skjutit i höjden. Tidigare var vi på några få ställen med många personer. I dag är vi på mer än ett dussintal ställen med väldigt få personer. Detta gör att styckekostnaderna går upp. Vi har inga stordriftsfördelar som vi kan utnyttja i våra internationella insatser.

Det här resonemanget skulle man kunna utveckla också i andra delar där jag tror att en nationell strategi för den här verksamheten skulle kunna innebära fördelar, till exempel när man tittar på hur stor andel av de bidrag som vi skickar utomlands som ska bestå av stabsofficerare, hur mycket ledningsfunktion vi ska ha, och så vidare. Det får också betydelse för kostnadsutfallet.

Jag kan säga att jag lämnade försvarsutskottet där ÖB i dag hade en föredragning för bara en halvtimme sedan, herr talman. Även ÖB, som representant för Försvarsmakten, vädjade till utskottet om att få vägledning i framtiden när det gäller vilken inriktning Sverige ska ha internationellt, därför att han inser att det här ger goda möjligheter till förberekelse.

Jag gjorde mig inte särskilt lustig över analysgruppen. Jag vet att regeringsmaktens kvarnar mal långsamt. Men min brist på tolerans ska ses mot bakgrund av att ni sedan år 2000 har slagit fast att vår internationella förmåga ska öka. Likväl, herr talman, ökar den inte, och jag menar därför att *the benefit of the doubt* som regeringen har haft på den här punkten nu håller på att försvinna.

Anf. 31 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Jag tycker att det vore bra om vi skulle kunna fördjupa diskussionen ytterligare kring vad som är kvaliteten i internationella insatser. Det sade jag i försvarsdebatten, och jag kommer att återkomma till riksdagen på den punkten. Lika lite som vi kan ha ett gammalt invasionsförsvar för att skydda Sverige kan vi ha det stelbenta sättet att räkna antalet personer ute i världen som mått på om vi gör det Sverige borde göra i internationella insatser.

Det kan ju låta bra att vi ska finnas kvar på ett fåtal ställen i stora grupper. Men nu är det faktiskt så att världen förändras snabbt. FN ber oss om hjälp. Skulle Sverige ha avstått från att gå in i operation Artemis i Kongo därför att vi inte från början kunde veta att det skulle bli ett glapp mellan Monuk 1 och när nästa trupp kom dit? Skulle vi ha stannat kvar med större styrkor i Kosovo i stället för att förstärka möjligheten att skapa fred och stabilitet ute i provinserna i Afghanistan? Skulle vi ha varit kvar med ett flygplatsförband i Kongo efter att den operationen hade blivit så pass lyckad att man kunde överlåta den till en privat entreprenör och i stället avstått från att hjälpa till i Liberia när FN bad oss?

Det är ju den situationen vi står inför. Det är i den diskussionen försvarsministerns roll är att se till att vi har väl tränade, väl utbildade för-

band som kan användas där man gör en gemensam försvars-, säkerhets- och utrikespolitisk bedömning att här ska Sverige vara.

Det är naturligtvis så att kartan tidigare har varit väldigt enkel. Stora trupper, stort inflytande. Det är inte så längre. Inte minst kommer arbetet inom EU att lära oss att här handlar det numera om multinationalitet. Vi har multinationella staber. Vi har multinationella underhållsförband. Vi har multinationella grupper som arbetar. Det betyder också att alla länder som har trupp kommer att behöva finnas med i planeringen.

Det är något nytt som växer fram i hur de rika och ekonomiskt starka länderna ska kunna ställa upp och arbeta i internationell krishantering på den militära sidan. Jag vill vara ödmjuk nog att säga att jag tror att jag, regeringen och riksdagen har mycket att lära oss av att aktivt pröva på flera ställen där man ber om Sveriges bidrag – för att sedan möjligtvis hitta nischer där vi är riktigt bra eller också lära oss mer av hur vi tillsammans med andra länder kan göra de viktiga missionerna framgångsrika.

Anf. 32 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Med risk för att bli en smula tjatig: Jag kommer aldrig att acceptera att regeringen faller undan från den målsättning man föreslog riksdagen och som riksdagen fastställde. Nu är det ungefär två och ett halvt år kvar av den här försvarsbeslutsperioden. När man tittar på kostnadsökningarna, 100 % på tre år, och lägger till alla de stora bekymmer som finns i Försvarsmakten i övrigt, som handlar om nya personalförsörjningssystem, personalavveckling, materielavveckling, en påfallande tröghet i möjligheten att få fram beslut om besparingar bland de totalförsvarsgemensamma myndigheterna, svårigheter att få fram beslut när det gäller reducering eller möjligen nedläggning av militärdistriktsorganisationen, blir jag som riksdagsman oerhört orolig. Det är snudd på, herr talman, att jag är beredd att säga att mycket talar för att även den här gången blir riksdagen besviken och även den här gången kommer Sverige inte att nå upp till de mål internationellt som vi själva har ställt.

Jag ska ändå erkänna att vi visst måste börja tänka i mer kvalitativa termer. En viktig förutsättning för detta är att regeringen kommer med ett förslag till riksdagen om en nationell strategi för internationella insatser. Det är den viktigaste uppgiften för Försvarsmakten för kommande år. Ska riksdagen ha möjlighet att utvärdera verksamheten måste det finnas något att jämföra med. Det är kanske det allra viktigaste syftet med den nationella strategin.

Herr talman! Även om jag gläds åt beskedet att man talar om en strategi som ska vara på några års sikt oroas jag av att man återkommer till uttrycket dialog med riksdagen. Om det blir en nationell strategi för internationella insatser ska givetvis en sådan fastställas av Sveriges folkvalda.

Anf. 33 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Ibland har jag tyckt att Allan Widman inte har tillhört de debattörer som i varje replik ska tala om allt elände som finns i Försvarsmakten. Försvarsmakten, Allan Widman, är i en stor omställning som vi har bett om. Den har både riksdag och regering bett om. Men

Prot. 2004/05:107
19 april

Svar på
interpellationer

läget är inte så problematiskt som man ibland säger. Reformen är stor och omvälvande men den sker och genomförs metodiskt i Försvarsmakten. Den följer vi.

Om man varje gång ska räkna upp alla problem blir det lite svårt att renodla diskussionen. Jag talar om vad som är effektivt när det gäller de internationella insatserna. Effektivitet utgår jag från är syftet med frågan. Jag säger då att jag inte kan tycka att kostnad per utsänd soldat är ett bra mått om det innebär att vi behöver göra svårare och mer komplexa insatser därför att just vi har den möjligheten utrustningsmässigt och utbildningsmässigt. Då kan jag acceptera en högre styckkostnad för dem som gör operationerna.

Vad ska vi då ta fram för mått så att riksdagen och jag som försvarsminister känner att vi verkligen gör något som ökar vår förmåga att bidra till internationell krishantering? Jag har sagt att jag kommer att återkomma i de delarna. Det sade jag redan i försvarsdebatten. Jag tycker att det skulle vara tråkigt om Folkpartiet och Allan Widman har bestämt sig för att aldrig acceptera någon annan målsättning än ett visst antal soldater på marken. Jag hoppas att jag ska kunna omvända Allan Widman på den punkten i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:
2004/05:FPM53 Kommissionens förslag till rambeslut om bekämpande av organiserad brottslighet KOM(2005)6 till justitieutskottet
2004/05:FPM54 Direktiv om inrättandet av ett europeiskt jämställdhetsinstitut KOM(2005)81 till arbetsmarknadsutskottet
2004/05:FPM55 Faktapromemoria om kommissionens förslag till förenklingar när det gäller mervärdesskatterättsliga skyldigheter KOM(2004)728 till skatteutskottet

8 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
2004/05:101 till finansutskottet

9 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Justitieutskottets betänkande 2004/05:JuU24
Lagutskottets betänkanden 2004/05:LU18 och LU19
Försvarsutskottets betänkande 2004/05:FöU7

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Försvarsutskottets betänkande
2004/05:FöU8 Åtgärder och ersättningar i samband med naturkatastrofer
i Sverige

Bostadsutskottets betänkande
2004/05:BoU8 Undantag från bestämmelser i plan- och bygglagen

Utbildningsutskottets betänkanden
2004/05:UbU9 Grundskolan
2004/05:UbU10 Elevhälsa, m.m.
2004/05:UbU11 Särskolan och specialskolan

11 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 18 april

2004/05:518 av *Yvonne Andersson* (kd) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Fakultetsanslag till Linköpings universitet
2004/05:519 av *Yvonne Andersson* (kd) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Svenska spetsars verksamhet
2004/05:520 av *Margareta Andersson* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Människor som faller utanför trygghetssystemen
2004/05:521 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Användandet av biståndsmedel
2004/05:522 av *Agneta Lundberg* (s) till statsrådet Morgan Johansson
Alkohol och gravida kvinnor
2004/05:523 av *Stefan Hagfeldt* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Norrköpingspaketet
2004/05:524 av *Tobias Billström* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Översyn av fastighetsmäklarlagen

den 19 april

2004/05:525 av *Gunnar Axén* (m) till statsrådet Sven-Erik Österberg
Utjämningsystemet inom LSS
2004/05:526 av *Gunnar Andrén* (fp) till näringsminister Thomas Östros

Näringslivsstrukturen i Stockholms län för friställda kvinnor
2004/05:527 av *Håkan Larsson* (c) till statsrådet Lena Hallengren
Folkbildningen
2004/05:528 av *Staffan Danielsson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Den svenska livsmedelsproduktionens konkurrenskraft
2004/05:529 av *Sverker Thorén* (fp) till statsrådet Lena Sommestad
Giwa
2004/05:530 av *Rigmor Stenmark* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Översyn av expropriationsersättning
2004/05:531 av *Karin Granbom* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Barn i rättsprocesser
2004/05:532 av *Gunnar Axén* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Bro över Skepparpinan i Motala
2004/05:533 av *Gunnar Axén* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Byggandet av Ostlänken
2004/05:534 av *Linnéa Darell* (fp) till finansminister Pär Nuder
Östergötland som försökslän för hushållsnära tjänster
2004/05:535 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Konstnärliga högskoleutbildningar
2004/05:536 av *Sven Brus* (kd) till statsrådet Ylva Johansson
Äldres tillgång till särskilt boende
2004/05:537 av *Karin Granbom* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Kvalificerad yrkesutbildning

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 april.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställes

den 18 april

2004/05:1427 av *Jan-Evert Rådström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Förseningar i järnvägsutbyggnad
2004/05:1428 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
EU-bidrag till vägnätet
2004/05:1429 av *Martin Andreasson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Hot mot poliser
2004/05:1430 av *Tobias Krantz* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Attentat av så kallade djurrättsaktivister
2004/05:1431 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
28 § jaktförordningen och 7 § jaktlagen

2004/05:1432 av *Tobias Krantz* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Folkbildningens roll i demokratin

2004/05:1433 av *Lennart Kollmats* (fp) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Hörselskadade och digital-tv-sändningar

2004/05:1434 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Stöd till eftersatta musikgenrer

2004/05:1435 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Bistånd och arbetsmarknadspolitik

2004/05:1436 av *Martin Andreasson* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
Diskriminering av svensk försvarspersonal utomlands

2004/05:1437 av *Martin Andreasson* (fp) till statsrådet Morgan Johansson
Hivtestning

den 19 april

2004/05:1438 av *Henrik S Järrel* (m) till statsminister Göran Persson
Undertecknare av slutdokument om nya grundregler inom EU

2004/05:1439 av *Jörgen Johansson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Svensk rovdjurspolitik

2004/05:1440 av *Nina Lundström* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
Sidas brunnprojekt i Bangladesh

2004/05:1441 av *Ewa Björling* (m) till statsrådet Carin Jämtin
Att svensk regionalpolitik prioriteras framför effektiv biståndspolitik

2004/05:1442 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Teckenspråksbibel

2004/05:1443 av *Maria Hassan* (s) till utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Minoritetsspråkens framtid som studieämne vid universitet och högskolor

2004/05:1444 av *Yilmaz Kerimo* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Situationen för Iraks minoriteter

2004/05:1445 av *Tina Ackeoft* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Invandrarkvinnor i rättssystemet

2004/05:1446 av *Torkild Strandberg* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Sjukpenning vid häktning

2004/05:1447 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Uven och Bergslagspendeln

2004/05:1448 av *Berit Jóhannesson* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Inhägnade hamnar

2004/05:1449 av *Kenneth Johansson* (c) till näringsminister Thomas Östros
Parallellimport av läkemedel

Prot. 2004/05:107
19 april

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 26 april.

13 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmälades att skriftligt svar på följande fråga inkommit

den 15 april

2004/05:1359 av *Allan Widman* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
ÖB:s uttalande

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 26 april.

14 § Kammaren åtskildes kl. 14.56.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
3 § Svar på interpellation 2004/05:498 om okonventionella spaningsmetoder	2
Anf. 1 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	2
Anf. 2 PETER ALTHIN (kd)	3
Anf. 3 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	4
Anf. 4 PETER ALTHIN (kd)	5
Anf. 5 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	5
Anf. 6 PETER ALTHIN (kd)	6
Anf. 7 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	6
4 § Svar på interpellation 2004/05:508 om arbetsmiljöbrott.....	7
Anf. 8 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	7
Anf. 9 ANDERS WIKLUND (v)	7
Anf. 10 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	8
Anf. 11 ANDERS WIKLUND (v)	9
Anf. 12 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	10
Anf. 13 ANDERS WIKLUND (v)	10
Anf. 14 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	11
5 § Svar på interpellationerna 2004/05:511 och 514 om ersättningsregler vid expropriation.....	11
Anf. 15 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	11
Anf. 16 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	11
Anf. 17 LARS TYSKLIND (fp).....	12
Anf. 18 STAFFAN DANIELSSON (c).....	13
Anf. 19 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	14
Anf. 20 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	15
Anf. 21 LARS TYSKLIND (fp).....	16
Anf. 22 STAFFAN DANIELSSON (c).....	16
Anf. 23 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	17
Anf. 24 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	17
Anf. 25 LARS TYSKLIND (fp).....	18
Anf. 26 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	18
6 § Svar på interpellation 2004/05:459 om kostnadsutvecklingen för svenska soldater utomlands.....	18
Anf. 27 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	18
Anf. 28 ALLAN WIDMAN (fp)	19
Anf. 29 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	20
Anf. 30 ALLAN WIDMAN (fp)	21
Anf. 31 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	22
Anf. 32 ALLAN WIDMAN (fp)	23
Anf. 33 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	23
7 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	24
8 § Hänvisning av ärende till utskott.....	24

9 § Förnyad bordläggning.....	24
10 § Bordläggning.....	25
11 § Anmälan om interpellationer	25
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	26
13 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	28
14 § Kammaren åtskildes kl. 14.56.	28

